

UDEN FOR TEMA

FLYVSKE TOTEMER PÅ EN SYDHAVSØ

JOHN LIEP

Det var interessant at opdage, at mine værter, og jægerne og arbejderne på kvægfarmene, forenede specialviden om mange af disse store kattes vaner med en besynderlig uvidenhed om andre forhold vedrørende dem og beredvillighed til at tro på fabler om dem. Indtil videnskabelig nøjagtighed ved observation og registrering bliver tilegnet som en vane, vil ganske sandfærdige mænd, der er fortrolige med vildnisset, af deres fulde hjerte godtage teorier, der splitter jaguarerne og pumaerne i Sydamerika op i flere forskellige arter, med helt forskellige vaner, og de vil gentage dem som den skinbarlige sandhed [min forkortede oversættelse, JL] (Theodore Roosevelt: *Through the Brazilian Wilderness* 1914).

Kun få dage efter, at jeg med min familie var ankommet til Rossel Island i Stillehavet sidst i 1971, blev jeg spurgt om, hvad min fugl var. Da jeg var antropolog på feltarbejde og havde forberedt mig godt, vidste jeg, at befolkningen på Rossel havde fugle som totemer for de forskellige klaner på øen. Da vi ikke har klaner i Danmark, blev jeg svar skyldig. Men en totemfugl har vi måske alligevel?

Det blev jeg i hvert fald nødt til at bestemme mig for, da jeg senere havde valgt landsbyen Pum midt på nordkysten af Rossel som det sted, hvor vi skulle bo. Jeg skulle præsenteres for egnens førende *big man* Pönda. Han spurgte mig også straks, hvad min fugl var. Nu var der ingen vej udenom. Dengang var der endnu ikke valgt en dansk nationalfugl, men jeg huskede, at sanglærken i min barndom var Danmarks almindeligste fugl. Jeg fortalte så, at min fugl var en lille fugl, der fløj op og kredsede i luften, mens den sang. Pönda, der nok kunne have interesse i en forbindelse til en hvid og formentlig rig mand, sagde da, at det netop også var hans fugl. Den hed *tömeli*. Jeg fandt senere ud af, at *tömeli* er den smukke kastanjebrune braminerglente med det hvide hoved og bryst (*Haliastur indus*). Den er jo en del større end lærken, men den kredser godt nok oppe over skoven.

Nu havde jeg en fugl og havde fået en identitet. En midaldrende genbo over for det hus, vi fik bygget, begyndte at kalde vores lille søn for „bror“, fordi hans

far havde tilhørt samme klan som Pönda og jeg. Vi var ved at falde på plads i Rossel-samfundet.

Mit egentlige forskningsemne på Rossel var de udvekslinger, der foregår med et komplekst system af „skalpenge“ lavet af muslingeskaller. Her spiller klaner en rolle for nogle af de vigtigste udvekslinger. Klaners identitet udtrykkes blandt andet gennem de fugle (og andre dyr og planter), de har som totemer. Derfor kom jeg naturligt til at interessere mig for fugle på Rossel. I dette kapitel skriver jeg om, hvordan fugle bruges som symboler til at adskille klangrupper fra hinanden, men også til at forbinde dem. Fugle har på den måde en vigtig betydning for måden, hvorpå mennesker på Rossel forestiller sig deres identitet og deres sociale relationer med hinanden. Jeg må dog understrege, at min viden om dette emne er en begrænset sidegevinst ved mit antropologiske arbejde på Rossel.

Klansystemet på Rossel Island

Rossel Island ligger i Stillehavet knap 400 kilometer fra Ny Guinea og 11 breddegrader syd for ækvator. Rossel er den yderste ø mod øst i det øhav, der ligger ud for Ny Guineas østende. Området, som antropologer kalder Massim, er en del af staten Papua Ny Guinea. Rossel er en ret lille ø, knap 40 kilometer lang og 10-12 kilometer bred, men den er bjergrig, og de højeste toppe når op omkring 900 meter. Omkring øen er der et koralrev og indenfor laguner. Hele øen er dækket af regnskov, der her og der er ryddet for at give plads til små kokosplantager. Store dele af kysten er kranset af mangrovesump. Floderne på øen er kun sejlbare, så langt tidevandet når ind.

Der levede i begyndelsen af 1970'erne omkring 2500 mennesker på øen, spredt i små landsbyer. Befolkningen er melanesiere som på Ny Guinea og de store øgrupper nord og øst derfor. De lever af tropiske knoldplanter som taro og yams, bananer og andre grøntsager, som de dyrker i haver, de rydder i skoven. De fisker også i lagunerne, jager vildsvin, fugle og pungdyr, og de indsamler nødder og frugter i skoven og skaldyr i mangrovesumpen og lagunen. De har derfor et indgående kendskab til livet i naturen, både til lands og til vands. Folk på Rossel vil også gerne tjene penge for at købe moderne industrivarer som tøj, husgeråd, lygter, radioer, tobak og dåsemad. I 1970'erne solgte de kopra, der laves af kokosnødder fra plantagerne, men senere faldt priserne, og befolkningen er blevet fattigere. Mange rejser bort fra øen for at uddanne sig og tjene penge ved lønarbejde.

På Rossel er der 15 klaner med hver sit navn. De fleste af dem er opdelt i underklaner. Klaner og underklaner er matrilineære, dvs. at man fødes ind i sin mors klan. Medlemskab af en klan følger altså kvindelinjen. Ens far er fra en anden

klan, for klanerne er også eksogame, hvilket betyder, at man ikke må gifte sig i sin egen klan, men skal finde en ægtefælle uden for gruppen. Når slægtsgrupper følger nedstamning i kun én linje, enten gennem mænd, eller gennem kvinder som på Rossel, og ikke sammenroder slægtslinjer ved at gifte sig inden for gruppen, så reproduceres der sociale grupper, der er klart afgrænset fra hinanden. Ingen på Rossel er i tvivl om, hvilken klan de tilhører. Sådanne regler følges af indfødte grupper i mange dele af verden.

De fleste klaner på Rossel har ingen videre praktisk betydning. Deres medlemmer lever spredt ud over øen og kommer aldrig sammen for noget fælles formål. Medlemmer af en klan har dog en solidaritetsfølelse over for hinanden og en vis pligt til at hjælpe hinanden og yde hinanden gæstfrihed. Det er underklanerne, der er de vigtige sociale enheder. Det er dem, der ejer jordområder eller territorier og fiskerettigheder i lagunen. Underklaner bærer klannavnet, men har et tillægsnavn, der viser hen til deres landområde. Underklanerne kommer i aktion ved de udvekslinger, der har med slægtskabsforhold at gøre: ved betalinger af brudepris, når folk gifter sig, og ved udvekslinger mellem grupperne, når folk dør.

Gennem tiden er nogle klaner svundet ind og døet ud. Andre klaner er vokset og har spredt sig og dannet underklaner, der kan have etableret sig flere steder på øen. Det har i fortiden for eksempel kunnet ske, hvis en kvinde blev giftet ud til et andet sted på øen og fik døtre der, hvis efterkommere i kvindelinen voksede til en gruppe af betydning, der fik landrettigheder. Så kunne gruppen skille sig ud som en underklan med et særligt tillægsnavn og markere sin selvstændighed med et eller flere nye totemer.

Totemismen på Rossel

I Massim er det almindeligt, at klaner ikke bare har et, men en hel serie af totemer. Det drejer sig normalt om en fugl, en plante, en fisk og en slange. Jeg fandt dog efterhånden ud af, at totemsystemet på Rossel, ligesom næsten alt andet, er mere kompliceret. En underklan har en fugl, flere træer eller planter, flere fisk eller andre havdyr og endelig en pytonslange, der ikke er en art, men et individ. Den er et helligt dyr, en fremtrædelsesform for en af øens mange guder. Ligesom øens klangrupper har opdelt landet og lagunen, har de delt luftens, jordens og havets skabninger mellem sig. Bortset fra den hellige slange, som jeg ikke skal komme mere ind på, er der ikke nogen religiøs holdning til de andre totemdyr og planter. Der er ikke noget forbud mod, at klanmedlemmer dræber eller spiser deres totemer, og de føler ikke noget slægtskab med dem. Hvis man kan tale om totemisme på Rossel, så ligner den i hvert fald ikke den gamle teori om totemismen som et oprindeligt religiøst kompleks (se note 1). De fleste af totemfuglene egner sig ikke

til at spise, så de har heller ingen materiel betydning for opretholdelsen af livet på øen. Derimod egner Lévi-Strauss' teori om naturlige arter som symboler, der kan bruges til at anskueliggøre forhold mellem grupper af mennesker, sig godt til at få en forståelse af, hvad totemer betyder for folk på Rossel.

Fugletotemet er måske det vigtigste totem, i hvert fald når det gælder samkvemmet med folk på andre øer. Nogle af de fugle, der er totemer på Rossel, findes også andre steder i området og er klantotemer der. Ellers vil man være i stand til at finde frem til, hvilke fremmede fugletotemer de ligner mest. På den måde vil en person fra Rossel, der er på rejse uden for øen, altid kunne finde folk, der har „samme klan“ som han eller hun selv. Der er altid nogen, der vil kunne bistå én. Når kvinder fra andre øer bliver gift på Rossel, kan man også afgøre, hvilken klan de skal høre til. Fugletotemet bliver på den måde et „internationalt ID-kort“. Fugle og andre totemer er symbol på fælles identitet.

Min bedste meddeler James Dalans klan hed *kiya* og stammede oprindeligt fra østenden af Rossel. Senere havde den delt sig i flere underklaner. James' egen underklan hed Nkō *kiya* efter bjergene Nkō, der markerede den øverste grænse af underklanens land. Hans fugl var den hvide kakadue med den gule top (*Cacatua galerita*), som var fælles for kiyas underklaner. James havde af totemplanter blandt andet sagopalmen, betelpalmen og betelpeberplanten, hans fisk var en havbrasen, og hans slange boede på toppen af Nkō.

Hvad bruger folk fugle til, ud over at have dem som totemer? Det er kun få fugle, der spises. Der drives jagt på duer, først og fremmest de to største af de almindelige arter. Det er den grå pinonkejserdue (*Ducula pinon*) med den rødbrune bug, som vi spiste en del af, og den lidt mindre sort-hvide kejserdue (*Ducula bicolor*). På den lille ø Loa, der ligger på randrevet øst for Rossel, plejer mænd, når de overnatter der, at sikre sig et måltid ved at vride halsen om på nogle af de sorte noddier (*Anous minutus*), der yngler derude. Desuden indsamles megapodeæg, der regnes for en stor delikatesse. Megapoden (*Megapodius freycinet*) er derfor en fredet fugl på Rossel (se note 2).

Enkelte fugle holdes som tamme kæledyr. Det gælder et par papegøjer: den røde lori med den sorte kalot (*Lorius hypoinochrous*) og den store eclectuspapegøje (*Eclectus roratus*). Den sidste skiller sig ud ved, at de to køn har helt forskellige dragter. Hannen er grøn med orange næb, rød flanke og undervinge; hunnen er rød med blå bug. De er så forskellige, at de første eksemplarer af han og hun, der blev indsamlet af naturforskere, blev regnet for to forskellige arter. Arten yngler ikke på Rossel, men indføres fra nabooen Sudest. Den er eftertragtet, og det er et tegn på prestige for en big mans kone at have sådan en fugl. De to papegøjearter er i stand til at lære enkelte ord på det vanskelige rosselsprog.

Fuglefjer bruges også som udsmykning. Det ses ved dansefester, hvor mænd optræder i skorter af kokosfibre, der ligner dem, kvinderne går med. De pryder sig da med fjer fra forskellige lokale fugle, men mænd, der har arbejdet i byerne på Ny Guinea, har sommetider købt et skind af en paradisufl eller fjer fra en kasuar som en særlig flot udsmykning.

På mine vandringer omkring Pum lykkedes det mig at iagttage og bestemme de fleste af fuglene. Her fik jeg god hjælp af James, der kendte stort set alle arterne og deres navn på rosselsproget. Jeg blev imponeret over den viden om fugle, folk på Rossel har. Samtidig talte vi også om fuglenes rolle som totemer, og på den måde gik ornitologiske og antropologiske studier hånd i hånd. Det næste år udvidede jeg min viden om totemer, da jeg vandrede øen rundt og tog lister over de forskellige klaners og underklaners totemer. Det er især større eller iøjnefaldende fugle, der optræder som totemer – i alt omkring 20 arter. I nogle få tilfælde havde et fugletotem en tilknytning til klanens hjemland. To underklaner af en klan, der har land ved øens vestende, havde typiske havfugle, fregatfugl (*Fregata ariel*) og bergiusterne (*Sterna bergii*), som totemer. Fregatfuglen ses jo over lagunen ved storm, især under nordvestmonsunen. En anden klan har land ved østenden af Rossel og er også knyttet til øen Loa ude på revet. Her yngler den hvidbugede havørn (*Haliaeetus leucogaster*), der er denne klans totem. Andre fugletotemer kunne dog ikke knyttes til noget bestemt område. På Rossel regnes flagermus som flyvende dyr til fuglene, og en klan har den store flyvende hund (som jeg også har prøvesmagt) som sit totem. Dens underklaner har andre, mindre flagermus.

Fiktive underarter

Det var på en af mine ture rundt på Rossel, at jeg en aften interviewede en big man om forskellige klaner og deres totemer. Vi talte om den største klan *kpmye*, der er den eneste klan, hvor eksogamien ikke gælder længere, så individer fra dens forskellige underklaner ofte gifter sig med hinanden. Måske er det for at markere en nødvendig større social afstand, at man finder flere fugletotemer i denne klan. To underklaner har således den lille grønne papegøje (*Geoffroyus geoffroyi*), og én har den lille, gule brillefugl (*Zosterops griseotinctus*), som er en af de få små spurvefugle, der har fundet den værdighed at blive udvalgt som totem. Tre af *kpmye*'s andre underklaner har dog alle den røde lori. Imidlertid kunne min meddeler fortælle, at det var forskellige lorier, de havde. Det viste sig, at der var lorier i tre størrelser: en stor, en mellem og en lille: til hver underklan hørte en „underart“ af lorien. Det var klart, at både min meddeler og min tolk var overbevist om, at der var tre forskellige slags røde lorier. En antropolog skal jo ikke

gøre sig klogere end sine meddelere, så jeg gav ikke udtryk for min skepsis ved den lejlighed. Den ornitologiske videnskab har kun fundet én rød lori på Rossel, som godt nok er en særlig race for øen, men ikke tre. For mig var det klart, at de tre „racer“ var opstået, fordi der var brug for dem til en totemistisk findeling.

Jeg fik senere endnu et eksempel på denne artsopsplitning, da min ven James fortalte mere om sin egen totemfugl, den hvide kakadue. Hans klan kiya er opdelt i flere underklaner, og James kunne berette, at hver underklan havde sin særlige kakadue. Her var han ikke nem at følge, og jeg kom ikke helt til bunds i forskellene mellem dem. Én kakadue var den „ordentlige“ kakadue, „der flyver omkring“, en anden „skriger altid op uden grund“, den tredje var „snavset og bor inde i træer“. Ej heller disse forfløjne kendetegn kunne overbevise mig om, at jeg her stod over for tre „gode“ racer. Igen havde den totemistiske tænkning haft behov for flere forskelle, end et videnskabeligt artsbegreb kunne byde på. Her byggede de bare ikke på en størrelsesforskel, men snarere på oplevelser af den samme art i forskellige situationer.

Forbundne klaner og totemfællesskab

Der er endnu et fænomen ved klansystemet, jeg ikke har berørt endnu. Det er begrebet forbundne klaner. Efter at have fået noget at vide om klaner og underklaner og regnet dem for klart adskilte sociale grupper blev jeg klar over, at grupperne på tværs af denne opdeling også regner sig for beslægtet. Jeg hørte tale om underklaner fra forskellige klaner, der var „mixed“, som man sagde. De var „af samme blod“. Denne forbundethed eller „mixing“ blev som regel forklaret med, at en underklan engang i fortiden var ved at dø ud, fordi der ikke var flere fødedygtige kvinder. Så havde underklanens big man „bestilt“ en pige fra en anden klan til at føre sin egen underklan videre. Ved denne adoption var to underklaner blevet blandet. De kunne nu ikke mere gifte sig med hinanden, men havde fælles eksogami og skulle stå hinanden bi. Der kan være mange andre årsager til, at underklaner fra forskellige klaner har fundet det nødvendigt at slutte sig sammen i en alliance. I nogle tilfælde hørte jeg om hele klaner, der var „blandet“. Denne forbundethed har stillet grupperne over for et totemistisk problem. Før var de adskilte med hver sine totemer, men derefter er de blevet „blandet“, og så må de dele et eller flere totemer. Det behøver ikke altid at være en fugl, men kan være en plante eller en fisk, der er fælles.

James' underklan var forbundet med to underklaner fra andre klaner, og dette blev udtrykt ved, at disse også havde fået hver sin „slags“ af den hvide kakadue. Men James talte også om, at hans klan havde endnu en fugl, der forbandt den med flere underklaner af en anden klan. Denne fugl, som han kaldte for *tile*, lykkedes

det mig ikke at finde. Da vi i 1980 efter endnu et besøg på Rossel skulle rejse og tog afsked med James, fortalte han, at fuglen tile var „en anden tömeli“, altså på en eller anden måde havde noget tilfælles med braminerglenten. I hvert fald kunne man sige, at vi havde en fælles fugl. Når jeg så „min fugl“ hjemme i Danmark, sagde han med en vis bevægelse, så kunne jeg tænke på ham. Først i 1990 under vores sidste besøg på Rossel fandt jeg ud af, at tile slet og ret er ungfuglen af braminerglenten. Den er brun og mangler det hvide hoved og bryst. Da jeg fortalte James om det, sagde han, at det nok var rigtigt, men det var klart, at han regnede den for en særlig fugl. Det er tydeligt arternes symbolske egenskaber og ikke den zoologiske klassifikation, der interesserer folk på Rossel. I hvert fald kan man sige, at denne opsplitning af en art i modsætning til eksemplerne ovenfor bygger på konkrete forskelle mellem to stadier af arten.

Braminerglente (*Haliastur indus*).
© 2012 Rakesh Kumar Dogra.

Lærke (*Alauda arvensis*).
© 2009 Jiří Bohdal.

Mit sidste eksempel belyser igen totemistisk symbolisering af forbundethed mellem to klaner, men her er den gået så langt, at to biologisk meget forskellige fuglearter er blevet identificeret med hinanden. Jeg havde først fået oplyst, at to klaner, *nje* og *tpya*, havde den samme totemfugl megapoden, hvis navn er *kpe*. Senere fandt jeg ud af, at der er to forskellige *kpe*: den „rigtige“ og en anden. Den anden viste sig at være nikobarduen (*Caloenas nicobarica*), der også har sit eget Rossel-navn *lömö*. Ifølge mine meddelere snylter nicobarduen på megapoden ved at lægge sine æg i dens høje og lade dem ruge ud „for nothing“. Det kan nu ikke passe, for dueunger er hjælpeløse, når de kommer ud af ægget, og bliver fodret op af forældrene. De kan ikke klare sig selv som megapodens unger. De to arters dragter synes ret forskellige. Megapoden er sort, mens nicobarduen er grøn

med en krave af skinnende, forlængede halsfjer. Men på andre måder minder de alligevel om hinanden. De er omtrent lige store, har meget korte haler (selv om megapodens er sort og nicobarduens er hvid) og er noget buttede. De er begge jordlevende og skraber efter føde i jorden. Ideen om, at nicobarduen skulle snylte på megapoden, kan stamme fra, at man har set nicobarduen skrabe i megapodehøje efter føde. Eksemplet viser i hvert fald, at den totemistiske logik kan føre til, at én art, nicobarduen, kan blive indlemmet som en slags andenrangs,,fætter“ til en anden, megapoden.

Videnskabelig og totemistisk logik

I indledningscitateret beretter den forhenværende amerikanske præsident Teddy Roosevelt (der selv var en habil ornitolog) om mænd, der er fortrolige med dyrene i vildniset, men alligevel tror på fabler og splitter arter op efter forskellige vaner, selv om det drejer sig om en og samme art. Det samme oplevede jeg på Rossel, hvor de altså også kan finde på at slå to meget forskellige arter sammen under samme fællesnavn. Som Roosevelt var jeg tilbøjelig til at anse Rossel-folks opsplitninger som fiktive fortolkninger af virkeligheden. Senere er jeg kommet til den erkendelse, at man ikke kan betragte deres klassifikationer som fejlagtig videnskab. Den biologiske videnskab har et universelt og objektivt projekt, hvis opgave er at identificere og klassificere arter og ordne dem som nært eller fjernt beslægtede i det linnéske system. Folk på Rossel har et andet projekt med andre interesser. Det er et subjektivt kulturelt projekt, hvor fugle bruges som tegn i en symbolsk klassifikation af grupper. Når fugle bruges som tegn, bliver de fjernet et trin fra naturen, og selv om udgangspunktet er naturlige arter, bliver de til symboler, der kan manipuleres med. Erfaringer fra naturen kan bruges som forskelle i videre fortolkning. Der er faktisk forskel på en flot hvid kakadue uden for yngletiden og en snavset, slidt fugl, bemøget af at fodre unger i et redehul. Og hvis erfaringen ikke slår til, kan man jo altid bruge fantasien!

Note 1: Totemisme

Begrebet totemisme har spillet en stor rolle i antropologien og religionshistorien. Det betyder kort, at der består et særligt forhold mellem en gruppe mennesker og deres totem: et dyr, en plante eller et naturfænomen som for eksempel regnbuen. I slutningen af 1800-tallet mente førende antropologer, at de i totemismen havde fundet primitive menneskers ureligion. Totemisme skulle altså være de første menneskers religiøse kult af dyr og planter. Man byggede en teori om totemismen

som et helt kompleks af forestillinger. Ifølge denne teori var totemisme en religion for samfund, der var organiseret i klaner. En klans medlemmer troede, at de var beslægtet med totemarten, at de ligefrem nedstammede fra den. De betragtede den med ærefrygt og måtte strengt overholde et tabu mod at dræbe og spise den. Snart blev denne store teori om totemisme dog skudt i sænk. Det blev nemlig påvist, at disse forskellige elementer af totemismekomplekset fandtes mange steder i verden, men de optrådte bare sjældent sammen.

Senere forskere forsøgte at forklare totemisme ved dens funktion: hvis mennesker har et rituelt forhold til dyr og planter, er det fordi, disse dyr og planter har en vigtig betydning for dem, først og fremmest som fødeemner. Denne teori kunne også kritiseres: der er mange eksempler på totemer, der ikke har nogen praktisk betydning for menneskers overlevelse.

En spændende teori om totemisme blev fremsat af den franske antropolog Claude Lévi-Strauss. Han hævdede, at totemisme kun er en speciel form for en almen egenskab ved menneskelig tænkning. Man bruger sin konkrete erfaring om dyr som arter, der i naturen klart fremstår som forskellige, til at symbolisere forskelle i menneskesamfundet. Derfor kan forskelle mellem for eksempel fuglearter bruges som symboler til at forstå forskelle mellem grupper i et klansamfund. Naturlige arter bliver på den måde brugt som tegn i en kulturel begrebsdannelse. Som Lévi-Strauss sagde: Arter vælges ikke som totemer, fordi de er „gode at spise“, men fordi de er „gode at tænke [med].“ Hans teori blev det sidste større indlæg i totemismedebatten, og det er den, jeg går ud fra her.

Note 2: Fugle på Rossel

Øer langt ude i havet har et reduceret antal fuglearter i forhold til dem, der ligger nærmere fastlandet. Sådan er det også på Rossel Island, den yderste af alle øerne i øhavet øst for Ny Guinea. Der er registreret omkring 40 landfugle på Rossel, hvoraf nogle er tilfældige gæster. Af disse har jeg set de 30. Omkring 20 arter optræder som totemfugle. Der forekommer yderligere nogle havfugle og vadere, de sidste gæster på træk. Øen er dækket af regnskov, og kun meget små områder på øen er skovfri og dækket af græsland. Der er heller ingen søer og moser. Af hønsefugle er der derfor kun den mærkelige megapode (*Megapodius freycinet*), der er tilpasset livet i regnskoven. Det er en duetor sort fugl, der skraber en stor høj sammen af jord, pinde og blade. Her lægger den sine æg, der udruges af gæringsvarmen i bladene. Æggene er så store som andeæg, og ungerne kan klare sig selv og flyve, så snart de kommer ud af ægget. Den grå eller hvide revhejre (*Egretta sacra*) findes ved kysterne, men ellers er der ingen landlevende hejrefugle, ænder eller vandhøns. Over lagunen ses to ternearter, og af havfugle kan

i hvert fald lille fregatfugl (*Fregata ariel*) og brun sule (*Sula leucogaster*) ses, når vestenstorme driver dem ind over lagunen. Enkelte vadere besøger øen i den sydlige sommer på træk fra nord. Således var jeg glad for at gense den hjemlige mudderklire (*Tringa hypoleucos*), der stod og vippede på mudderkanterne ved Pumfloden. Her strøg også den almindelige lille isfugl (*Alcedo atthis*), som jeg også kendte hjemmefra, som et blå lyn over vandspejlet. Af landfugle er der 4 rovfuglearter, 1 megapode, 3 papegøjer, 1 ugle, 1 sejler, 4 isfugle, 1 ellekrage og kun 13 spurvefugle. Til gengæld er der hele 9 duearter, som er godt tilpasset til regnskovens mange frugtbærende træer. Nogle af arterne er vidt udbredte, mens andre har en begrænset udbredelse. Rossel har ingen endemiske arter, men der er 12 endemiske racer

Litteratur

Beehler, Bruce M., Thane K. Pratt & Dale A. Zimmerman
1986 Birds of New Guinea. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Lévi-Strauss, Claude
1963 Totemism. Boston: Beacon Press.

Liep, John
1997 Adskilt, forbundet, forenet. Totemistisk praksis på Rossel Island. Tidsskriftet Antropologi 35-36:159-70.

Rand, Austin L. & E. Thomas Gilliard
1967 Handbook of New Guinea Birds. London: Weidenfeld & Nicolson.

Roosevelt, Theodore
1914 Through the Brazilian Wilderness. New York: Charles Scribner's Sons.

Videre læsning

Lévi-Strauss, Claude
1969 Den vilde tanke. København: Gyldendal.